ULUSLARARASI ÜSKÜDAR SEMPOZYUMU VI

6-9 Kasım 2008

B İ L D İ R İ L E R

CİLT II

EDİTÖR
DR. COŞKUN YILMAZ

ÜSKÜDAR BELEDİYESİ

ULUSLARARASI
USKUDAR SEMPOZYUMU VI

Yayin Kurulu
Prof. Dr. Mehmet İpşirli / Prof. Dr. İsmail Eriinsal
Prof. Dr. Mustafa Uzun / Prof. Dr. Zekeriya Kurşun
Doç. Dr. Halis Yunus Ersoz / Doç. Dr. Mustafa Sabri Küçükaşcı
Doc. Dr. Fikret Saricaoglu / Doç. Dr. Erhan Afyoncu

Yayin Koordinatörü
Doc. Dr. Mustafa Sabri Küçükaşcı

Yayina Hazırlık
Ahmet Önal, Ugur Demir

İmla ve Tashih
Prof. Dr. Mustafa Uzun, Ahmet Karataş

Görsel Araştırma
Dr. Coşkun Yılmaz, Doç. Dr. Erhan Afyoncu, Ugur Demir, Ahmet Önal

Fotograf
İsmail Küçük, Edibe Eren, Suphi Darıcalı, Kenan Koca,
İsa Telli, Hamit Eteevrans, A. Bilal Aslan,

Kapak Fotograf
Ahmet Remzi Tülüce (Mihrimah Sultan Camii Avlusu)

Tasarım/Uygulama
Hamit Celebi, Sabit Ertaş, Bülent Avnamak

Baskı ve Cilt
Seçil Ofset

İstanbul 2009
ISBN 9944-5807-8-6

Telif hakları Üsküdar Belediyesine aittir, tamami veya bir kısmı izinsiz basilamaz, çoğaltılamaz, kaynak gosterilmeden iktibas edilemez.

ÜSKÜDAR BELEDİYESİ
KÜLTÜR VE SOSYAL İŞLER MÜDÜRLÜĞÜ
Hakimiyeti Milliye Caddesi,
Atlas Çıkmazı No: 69
USKUDAR / İSTANBUL
Tel: 0 216 531 30 00 • Faks: 0 216 531 31 03
www.uskudar.bel.tr

Üsküdarlı Bir Cân: Neyzen Halil Can

TİMUÇİN ÇEVİKOĞLU
Kültür Bakanlığı Sanatçısı

Hayatı

Halil Can, 7 Aralık 1905 Perşembe günü Üsküdar İhsâniye'de Fıstıklı Çeşme Sokağı 13 numaralı evde doğmuştur.[1] Çit Sokağı adıyla da anılmış olan bu sokağa daha sonra Neyzenbaşı Halil Can Sokağı adı verilmiştir.[2]

Babası Bahriye Kolağalığından[3] emekli Şükrü Efendi, annesi Makbûle Hanım'dır.

Okumaya, eskiden gelenek olduğu üzere 4 yaş, 4 ay ve 4 günlük iken başlamış, ilk Besmele'yi, babasının da medfûn olduğu Beşiktaş Yahyâ Efendi Dergâhı'nda Şeyh Hasan Hayrî Efendi'den bir mukâbele günü çekmiştir. Sonra Üsküdar İmrahor'da Vakıf Rüstem Paşa Mektebi'ne devamla, aynı zamanda babasının dervişlerinden olan Kartal'lı Hâfız Mehmed Efendi'nin öğrencisi olmuştur.[4]

II. Meşrutiyet'ten sonra geçtiği Selim-i Sâlis Numûne Mektebi'nden mezun olduktan sonra Paşakapısı'ndaki Üsküdar Sultânisi'nin Rüştiye kısmına kaydolan Halil Can, 1923 yılında açılan imtihânı başarıyla vererek Eczâcılık Mektebi'ne girmiş, 1925 yılında buradan mezun olmuştur.

Halil Can, 1926 yılında yedek subay olarak askerlik görevini yapmaya başlamış, önce Çorlu Hastanesi Eczacılığına ve daha sonra Beylerbeyi Sıhhiye Deposu'na gönderilmiştir. 1927 yılında tam terhis olacakken "eczanelerin sayısını sınırlayan tahdid kanunu" nun çıkması üzerine, teskere bırakıp muvazzaf olarak askerde kalmış, mülâzım-ı evvel[5] rütbesi ile Adana Hastanesi Eczacılığına verilmiştir.

Maraş, Bitlis, Van, Elazığ, İstanbul ve Ankara'daki çeşitli hizmetlerden sonra, 1948 yılında yarbay iken askerlikten istifa etmiş, devlet hizmetine Ziraat Bankası İstanbul Şûbesi Levâzım Âmirliği'nde devâm ederek, 1961 yılında kendi isteğiyle emekli olmuştur.

İlk evliliğini 1927 yılında yapan Halil Can, hemen iki yıl sonra eşi Hidâyet Hanım'ı kaybetmiştir. 1937 yılında evlendiği ikinci eşi Melâhat Hanım, Şükrü adında bir erkek evlât dünyaya getirmiş, ancak ne yazık ki 1945 yılında kanserden vefât etmiştir. Halil Can, üçüncü kez 1950 yılında Semiha Hanım'la evlenmiş ve bu evlilikten de Zeyneb adında bir kız evlât sâhibi olmuştur.

Şeker hastalığı nedeniyle uzun yıllar çeşitli sağlık sorunları yaşayan Halil Can, 23 Mayıs 1973 Çarşamba günü akşam üzeri Erenköy'deki evinde Hakk'a yürümüştür. Cenâzesi 25 Mayıs Cuma günü ikindi vakti Selimiye Çiçekçi Camii'nden büyük bir cemaatle kaldırılarak, ilâhîler eşliğinde Karacaahmet'deki aile kabristanına defnedilmiştir.[6] Öğrencilerinden Memduh Cumhur kabri başında, merhûmun çok sevdiği Dede Efendi'nin Hüzzam Âyîn-i Şerîfi'ni okuduklarını bildirmektedir.[7]

Mûsikî Öğrenimi

Halil Can, mûsikîye olan ilgisini, babasından kalma bir alışkanlık olarak nitelendirmektedir.[8] Tasavvuf ehli olan babası Şükrü Efendi'nin evlerinde düzenlediği toplantılarda okunan mevlîd ve ilâhîlerin, Halil Can'da daha çocuk yaşta iken mûsikîye karşı bir ilgi ve zevk-i selîm oluşturduğu anlaşılmaktadır. Halil Can, anılarını anlatırken, evlerinde okunan eserleri bütün incelikleriyle öğrendiğini belirtmektedir.[9]

1919 yılında, 14-15 yaşlarında iken Galata Mevlevîhânesinde izlediği bir semâ' mukâbelesi esnâsında ney sadâsından etkilenerek, Neyzenbaşı Emîn (Yazıcı) Dede'den ney meşketmeye başlamıştır. Bu olayı Halil Can, Ethem Rûhî Üngör'e şöyle anlatmıştır:

"Yanımda bulunan çocukluk arkadaşım Mustafa'ya: Ben bu ney denen marifeti muhakkak öğreneceğim, gel bakalım bunu çalanlar kimlerdir. Diyerek sora sora Neyzenbaşı odasını bulduk, selâm verip içeriye girdik. İçerde bir alay sikkeli, sakallı ihtiyar adamlar vardı. Ben, Neyzenbaşı olarak birini tahayyül ediyordum. Onlara: Efendim, Neyzenbaşı hazretleri ile görüşmek istiyorum. Dediğim zaman gayet gençce, bıyıklı, başında sikke yerine fes bulunan, sakalsız, tatlı temiz yüzlü (sonradan hocam olan Emin Efendi) bir zat: "Benim oğlum, ne istiyorsun" dedi. Efendim, ben bu neyi öğreneceğim." dedim. Şöyle beni bir süzdü: "Pek öğreneceğe benzemezsin" dedi. "Niye efendim" dedim. "Bak vereyim de sesi çıkarsa öğren" dedi. Hakikaten neyi ilk ağzına alanda ses vermez. Ne hikmetse verilen neyden ilk üfleyişimde ses çıkıvermesi üzerine: "Aaaa.. öğrenirsin" dedi. Artık bundan sonra benim o günkü zevkime neş'eme sevincime pâyân yoktu. Ertesi cuma Galata Mevlevihanesinde derse başladım."[10]
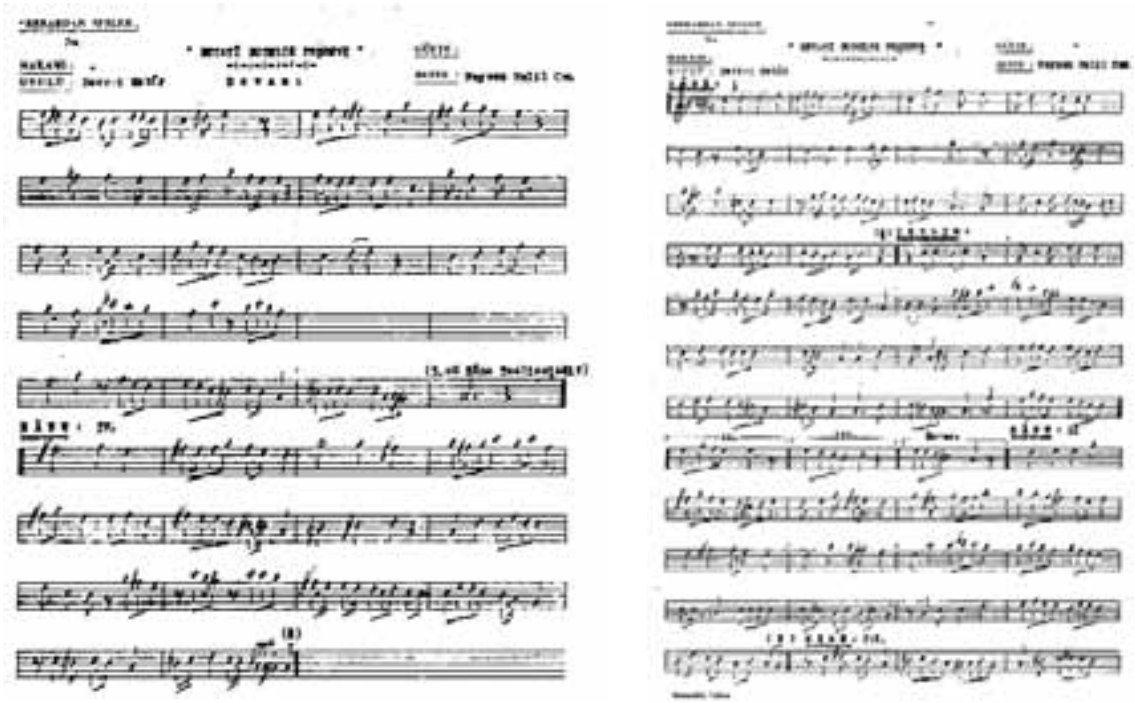

Halil Can

Halil Can, haftada bir gün yapılan çalışmaları yeterli bulmayan hocası Neyzen Emîn Efendi'nin yönlendirmesiyle, sonradan adı Üsküdar Mûsikî Cemiyeti olarak değiştirilen Dârü'l-Feyz-i Mûsikî'ye devâm etmeye başlamış, burada Bestenigâr Ziyâ Bey'den klasik mûsikî eserlerini, Arap Cemâl Bey'den ise fasıl mûsikîsi eserlerini meşk etmiştir. Ayrıca Enderûnî Hâfız Ömer Efendi'den nota ve tavır dersleri almıştır. Aralıksız olarak beş yıl devâm eden bu derslere ilâveten, Rauf Yektâ Bey'den nazariyat öğrenmiş, Ahmed Avnî Konuk'un bizzat kendisinden Dilkeşîde, Rûy-i Irak, Bûselik-aşîran âyin-i şerîfleri gibi pek çok kıymetli eseri meşk etmiştir.[11]

Halil Can, mûsikîye öyle büyük bir aşkla sarılmıştır ki, neye başladıktan üç ay sonra Galata Mevlevîhânesi'nde mutrıba çıkmıştır.

Sikkesinin, 1922 yılında Üsküdar Mevlevîhânesine şeyh olan[12] Ahmed Remzi Dede (Akyürek) tarafından tekbîrlenmesi, Mevlevîliğe resmen 1922-1925 yılları arasında intisâb ettiğini göstermektedir. Halil Can, Mevlevîhânelerin faaliyetlerinin son bulduğu 1925 yılına kadar Ahmed Celâleddîn ve Ahmed Remzi Dedelerin hizmetlerinde bulunduğunu nakletmektedir[13].

Halil Can'ın bestelerinden iki örnek

Sakıp Arıkan, Halil Can'ın Bahâriye Mevlevîhânesi şeyhi Hüseyin Fahreddîn Dede'den de istifâde ettiğini bildirmektedir.[14]

İcrâcılığı

Özellikle Mevlevî Mûsikîsini son dönemin en büyük üstâdlarından meşkeden Halil Can'ın, neyzenbaşılığa kadar ulaşan neyzenliği Üngör'ün ifâdesiyle, *"neyzenlerin ittifakına göre tavırlı, sağlam perdeli, fosurtusuz ve kuvvetli"* sözcükleriyle anlatılmaktadır.[15]

Son dönemin büyük neyzenlerinden talebesi Selâmi Bertuğ ise şunları söylemektedir:

"Halil Bey çok iyi mûsiki bilir ve çok güzel ney üflerdi. Neyden çıkardığı ses hakikî bir ney sesi olup, sesdeki ses unsuru çok güzel, berrak, perdeler sağlam ve aralıklar muntazamdı. Neyde aranılan gür, derinliği fazla, tesirli ve hisli sesleri merhumun neyinde bulurdum. Dem sesleri çok güzel, gür ve tesirli idi. Neyde dem seslerine çok önem verirdi."[16]

Kudûmzenbaşı Saadettin Heper, konuyla ilgili bir anısını şöyle naklediyor:

"1959 yılının Ekim ayı içinde idi. O yıl yapılacak tören programlarını hazırlamak üzere beraber Konya'ya gitmiştik. Konya'ya vardığımızda hava kararmıştı. Otel-

de yerlerimizi ayırttıktan sonra, önce Hazreti Şems'i ziyaret ederek Hazreti Pîr Efendimizi ziyarete gittik. Mesai saatleri geçmiş olduğundan müze kapanmıştı. Kapının zilini çaldık, bekçiler bizi tanıdıkları için dış kapıyı açtılar. Dışardan ziyaretimizi yaptık. Türbe-i Şerif'in kapısı yanındaki sete oturduk, bir de ne göreyim, Halil Can paltosunun içine gizlediği neyini çıkarmasın mı? Başladı taksime. O ağlıyor, ben ağlıyorum. «Acem» makamının en ince noktalarına kadar nüfuz eden ve yarım saat devam eden bu taksimi anlatabilmek çok güç bir şey. Yalnız şu kadar diyebilirim ki, altmış yılı bulan mûsiki hayatım içinde bu kadar içten doğan, aşk dolu bir taksim dinlemediğim bir gerçektir."[17]

Cumhuriyet Döneminde yapılan Mevlânâ İhtifâllerinde uzun yıllar neyzenbaşılık yapan Halil Can, kişiliği ve sanatkârlığı ile büyük sevgi ve saygı görmüştür. Heper'in şu anısı ona gösterilen sevgi ve saygı açısından dikkat çekicidir:

"1972 yılı, yani Hazreti Mevlânâ'nın Cenab-ı Hakk'a vuslatının 699'uncu yılı törenlerine rahatsızlığı dolayısile katılamamış, bu durum bizleri çok üzmüştü. Neyzenbaşılığa vekâlet eden Neyzen Aka Gündüz Kutbay büyük bir kadirşinaslık göstererek kıymetli Neyzenbaşımız Halil Can'ın makamına oturmamış, yıllarca alışageldiğimiz Neyzenbaşılık makamının boş kalması gözlerimizi yaşartmıştı."[18]

Günümüze ulaşan bilgilerden Halil Can'ın neyin yanı sıra kudûm ile de meşgûl olduğunu anlıyoruz. Bertuğ, Halil Can'ın büyük ve küçük usûllere hâkimiyetini vurgulamakta ve usûllerin kudûmle velveleli icrâsındaki mahâreti üzerinde önemle durmaktadır.[19]

Bestekârlığı

Halil Can'ın bestekârlıkla meşgûl olmadığı söylenebilir. Kaynaklardan, Hisarbûselik ve Bayâtîbûselik makâmlarından bestelediği Devrikebîr peşrevlerini, ihtiyaç üzerine ve Saadettin Heper'in ricâsı ile bestelediğini öğreniyoruz.[20] Ayrıca, Râkım Elkutlu'nun Karcığar Âyîn-i Şerîf'inin saz terennümlerinin de Halil Can'a ait olduğu neyzen Selâmi Bertuğ tarafından bildirilmektedir.[21] Saadettin Heper, bestelemekte olduğu Şevkefzâ makâmındaki Âyîn-i Şerîf'i ise tamamlayamadığını tahmîn etmektedir.[22]

Aslında, bestelediği iki peşrev ile birkaç saz terennümü, Halil Can'ın bestekârlık sahasında çok başarılı olabileceği kanısını uyandırmaya yetmektedir. Bu eserlerin melodik yapılarındaki olağanüstü akıcılık ile makâm ve usûl kullanımındaki husûsiyetler, "keşke bestekârlıkla uğraşsaydı" dedirtecek düzeydedir.

Hocalığı

Kaynaklardan, sonsuz öğretme arzusu olan fedâkâr bir hoca olduğunu öğreniyoruz. Halil Can, evini bir meşkhâne hâline getirmiş, genç-yaşlı birçok öğrenciyle meşgûl olmuş ve birçok kıymetli sanatkârın yetişmesine katkı sağlamıştır.[23]

Orhan Nasuhioğlu, Halil Can'ın hocalığı ile ilgili şu bilgileri vermektedir:

"Anlatma kabiliyeti çok yüksekti. Mûsiki ilminin bütün inceliklerini, makam ve usulleri, geçkileri, ses perdelerinin aralarındaki farkları anlatırken, analiz ve sentezi rahatça yapar ve mevzuu neticeye kolaylıkla bağlardı. Resmî görevi olarak İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'nde dinî mûsikimizi büyük bir vukuf ile 10 seneden fazla okutmuş ve Personel Kanunu icabı bu görevine son verilirken yeri doldurulamıyacak bir boşluğu arkasında bırakmıştır. Bundan başka, görev icabı bulunmuş olduğu yerlerde ve bilhassa uzun seneler Ankara'da ve vefatından 3-4 ay öncesine kadar da İstanbul'daki evinde her zaman dost ve sevdikleriyle, kendisinden faydalanmak istiyen gençlere, bilhassa Klâsik Türk Mûsikisini bütün incelikleriyle öğretmeyi kendisine zevk bilirdi. Bugün radyolarımızda görevli bir çok kıymetli saz ve ses sanatkârı onun talebesidir. Bütün bu öğretim faaliyeti ve gayretini aslâ en ufak bir maddî karşılık beklemeden yapmış, esasen bunu tasavvur dahi etmemiştir. Bunun manevî haz ve mükâfatı öğrettiklerinin iyi şekilde anlaşılıp icra edilmesiydi."[24]

Sabahattin Volkan'ın Halil Can'ın hocalığına ilişkin görüşleri ise şöyledir:

"Halil Can Hocamız geniş kitaplığına ilâve ettiği her yeni kitabı ilk sahifesinden son sahifesine kadar tam bir dikkat kesilerek okumanın itiyadına sahip ve kütüphanesi kadar hafızası da sağlam bir kimse idi. Sohbetlerinde, temas ettiği vak'a ve hadiseleri geçen uzun senelerin ardından alıp bizlere nakle başladığı zaman öylesine tatlı ve ruhu saran bir sesle konuşur ve naklettiği şeyin en basit kelimesine kadar hafızalarımıza nakşedilmesini isterdi ki, insan, O'nun o tatlı konuşmasında apayrı bir mûsikinin, bir gönül çağlayanının ifadesini duyar, bulur ve yaşardı. O, Türk mûsikisindeki bütün makamların ses dizgilerini ve birbirlerine geçişlerinde hangi yol ve arızaların kullanılması gerektiğini, tam bir salahiyetle bilen ve tatbik edebilen kişimizdi. Klasik ifade içerisinde bestelemiş olduğu iki saz eseri, kendisinden çok evvel gelip geçmiş bestekârlarımızın, eserleri seviyesinde olan çalışmalarındandı. Uzun senelerden bu yana kendi emeği ve gayreti ile meydana getirilmiş olan çok zengin bir külliyat hazinesi mevcuttu. O, el yazması pek çok kitabı, uzun günler devamınca, bulundukları kütüphanelerde kendisini hapsederek istinsâh eder, bu suretle şahsî arşivine bir yeni eser daha ilâve etmiş olmanın sevincini yaşardı."[25]

Halil Can'ın 1959-1971 yılları arasında Yüksek İslâm Enstitüsü'ndeki Dînî Mûsikî dersleri için hazırladığı ders notları o tarihlerde basılmıştır.[26] Bu notların, çeşitli mûsikî dergilerinde yayınlanmış konuya ilişkin yazılarıyla bir araya getirilerek bugün yeniden basılmasının, dînî mûsikîmizde önemli bir boşluğu dolduracağına inanıyoruz.

Mûsikî Sanatımıza Diğer Hizmetleri

Halil Can, ayrıca 1953-1971 yılları arasında, 18 yıl boyunca İstanbul Belediyesi Konservatuarı İlmî Tasnif Heyeti'nde yer almış,[27] bu heyette Refik Fersan,

Neyzenbaşı Halil Can ve mutrıbdaki diğer neyzenler (soldan sağa Halil Can, Selâmi Bertuğ, Niyâzî Sayın, Ulvî Erguner, tanınamadı, tanınamadı, Aka Gündüz Kutbay)

Dürrî Turan, Nûri Duyguer, Saadettin Heper, Refî Cevad Ulunay gibi önemli şahsiyetlerle beraber çalışmıştır.[28]

Halil Can'ın, başta Mevlevî Âyinleri olmak üzere bir çok kıymetli eseri titizlikle notaya aldığı büyük bir kısmı Hamparsum notasıyla yazılmış arşivinin vefatından sonra talebesi Sakıp Arıkan'a intikal ettiği rivayet edilmektedir. Bu arşivin de bir an önce bulunup, sanat hayatımıza kazandırılmasını diliyoruz.

Sabahattin Volkan, bu konuyla ilgili şu bilgileri verir:

"Ne hazin bir hakikattir ki, hayatı devamınca, hakiki değeri asla bilinip takdir edilmemiş olan bu büyük insan, mûsikimizin dinî ve lâdinî bölümlerinde aynı kuvvetle bilgiye sahip olarak, kendinden çok evvel yaşamış olan mûsiki büyüklerimizin eserlerini en doğru taraflarıyla tesbit etmiş ve ayrıca, binlerce ilâhî, şuûl, nakış ve nefesleri ve ayrıca adedi altmışı aşan Mevlevi Âyin-i şeriflerini, en doğru sesleriyle ve kendi el yazısı ile muntazam ciltler içersine alarak arşivlemiş; mûsiki bilgi ve şuurunun

tekâmül ettiği ilk gününden, hayatının en son günlerine kadar da, kendisi gibi, Türk mûsikisine yâr ve mâl olabilecek gençleri etrafında toplayarak onlara bildiklerini aşılayabilmenin gayreti içerisinde senelerce çırpınmış; mûsikimiz hakkında kendisine vaki' olan suallerin hepsine, hiç bir acz ve tereddüt göstermeden engin malûmat hazinesinden tatmin edici cevaplar vermekte asla gecikmemiş olan bu büyük insan mûsikimiz için ne büyük ve ne yeri doldurulmayacak olan bir kayıptır."[29]

Öğrencilerinden Memduh Cumhur, Halil Can'ı *"Tekke Mûsikîsi'nin son kutbu"* olarak nitelendirmekte,[30] Semahaddin Cem ise, *"Türk san'atı ve Türk kültürü büyük bir kayba uğramaktadır. Bu kaybın telâfisi ise, esefle itiraf edelim ki mümkün değildir. Güzel Türkçe'yi bile kaybeden bu topluluktan artık bir ikinci Halil Can zuhur edemez."*[31] demektedir.

Kişiliği

Halil Can zayıf, uzun boylu; güler yüzlü, terbiye ve nezâket timsâli, mütevâzı bir insandır.

Vefâtında kendisi için bir tarih manzûmesi de düşürmüş olan Yüksek İslâm Enstitüsü'nden mesâi arkadaşı Kemâl Edîb Kürkçüoğlu, *"vefâlı dost"*luğunu özellikle vurguladığı Halil Can'ı, *"varlığını Mevlâ aşkıyla Mevlânâ'ya adamış bir cândı, gönlü de hafızası kadar engin bir ummandı. Fenle de nemâlanan derin ilmine Edeb-i Muhammedi'den ibaret bir yüksek irfan katmış, manâdaki çoğunu, maddedeki aza satmış bir insandı. Vatanseverlikte de mümtaz bir ehl-i imandı."*[32] cümleleriyle anlatır.

Arif Nihat Asya, Halil Can'ın vefâtında şu dizeleri yazmıştır:

Ey bugün neyzenine
Neyi ağlıyan Halil,
Kabrinde sükûtu ney
Sesine sayan Halil.
Gün doğdu... uyan, Halil,
Halil, Halil... Can Halil,

Bizi Can'sız bırakıp
Bize de kıyan Halil;
Sesini duyurmayan,
Sesimi duyan Halil...

Gün doğdu... uyan Halil;
Halil, Halil... Can Halil![33]

Kemâl Edîb Kürkçüoğlu'nun yazıp, Halil Can'ın cenâze merâsiminde, defin esnâsında okuduğu târih manzûmesindeki duâya biz de gönülden "âmin" diyoruz. Rûhu şâd olsun.

NİYÂZ

— Dinmeyen gözyaşlariyle —

Halîl Cân'ı İlâhî, garîk-ı gufrân et!
Halîl Cân'ı İlâhî, enîs-i Rıdvân et!

Halîl Cân'ı İlâhî, sarây-i Cennet'de
Civâr-ı Hazret-i Fahrü'r-Rüsül'de mihmân et!

Halîl Cân'ı İlâhî, harîm-i hürmetde
Nasîbe-dâr-i huzûz-i füyûz-i Kur'ân et!

Halîl Cân'ın İlâhî, revân-i erşedine
Bi-hakk-ı âl-i Nebî rehmeti firâvân et!

Halîl Cân'ın İlâhî, hatâsı varsa eğer,
Verâ-yı perde-i afv ü atâda pinhân et!
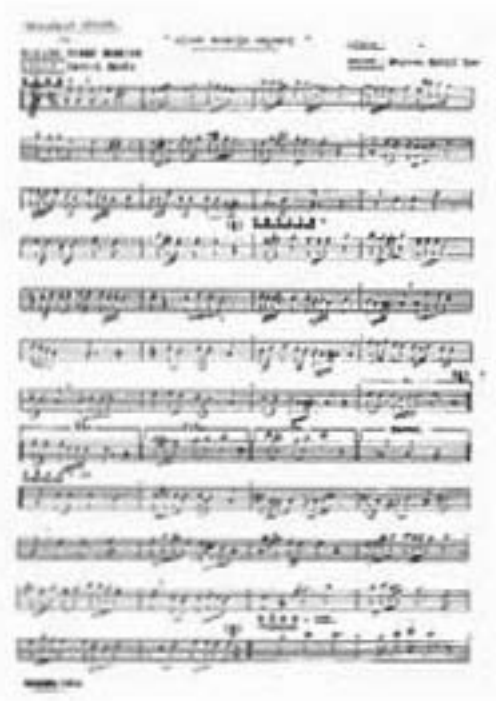
Halîl Cân'ın İlâhî, penâhı sensin, onu
Kapunda devlet-i kurb ü kabûle şâyân et!
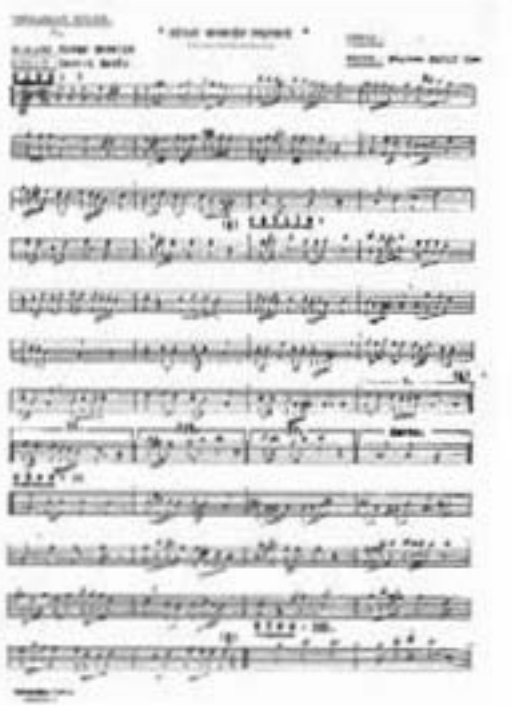
Halîl Cân'ı İlâhî, kenâr-i Kevser'de
Cenâb-i Hayder-i Kerrâr eliyle reyyân et!
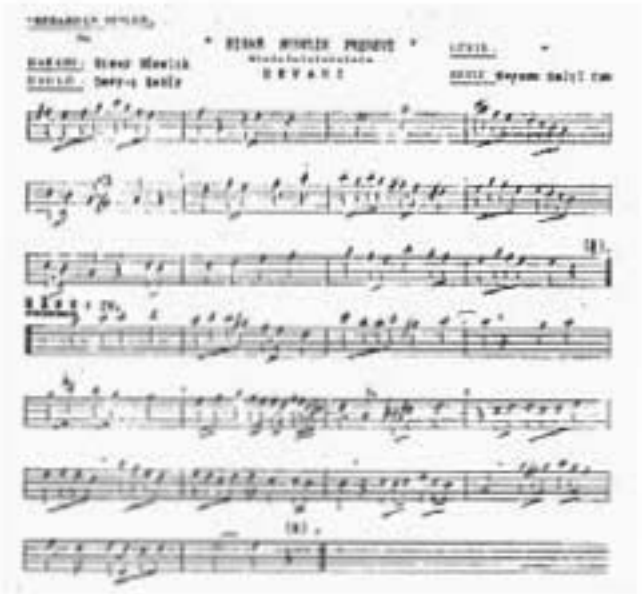
Halîl Cân'ı İlâhî, makam-i hulletde
Likâyi Pîr-i kerem-verle şâd ü handân et!
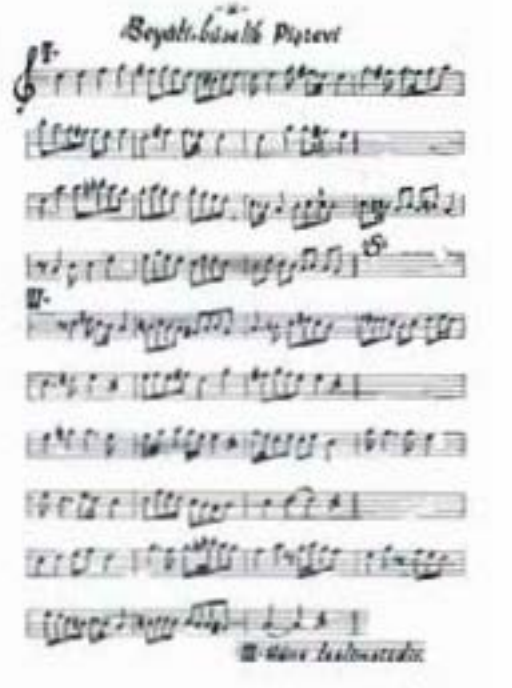
Halîl Cân'a İlâhî, sen ol delîl ü kefîl;
Sırât'ı râh-i emân kıl, hesâbı âsân et!

Halîl Cân'ın İlâhî, derûn-i medfenini
Gül-i hakîkat-i Vahdetle bir gülistân et!

Halil Can'ın bestelerinden örnekler

Halîl Cân'ı İlâhî, Mıhammed ümmetine
Nümûne-i edeb ü fazl ü ilm ü irfân et!

Yazılsın ismine târih, o, neyzeninde senin:

«Halîl Cân'a İlâhî, nevânı ihsân et!.. » h.1393 (1973) [34]

DİPNOTLAR

[1] Mustafa Tatçı, "Ser-Neyzen Halil Can'ın Kendi Dilinden Hayatı ve Kemal Edib Kürkçüoğlu'nun Neyzen Can'ın Vefatına Düşürdüğü Bir Tarih Manzumesi"*, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, III/1 (Ankara 1987), s.68.

[2] Bedi N. Şehsuvaroğlu, "Neyzen Halil Can (1905-1973)", *Tercüman Gazetesi*, 24.05.1973, a.mlf., *Eczacı Yarbay Nâyzen Halil Can*, İstanbul 1974, s. 10.

[3] Kolağalığı, günümüzde ön yüzbaşılığa karşılık gelen bir askerî rütbedir.

[4] Emekli Yarbay Eczâcı Neyzen Halil Can (Kendi ağzından hâl tercemesi).

[5] Mülâzım-ı evvel rütbesi, bugünkü üsteğmenliğe karşılık gelmektedir.

[6] Ethem R. Üngör, "Bir Neyzenbaşı ki...", *Mûsiki Mecmuası Halil Can Özel Sayısı*, İstanbul 1973, Bedi N. Şehsuvaroğlu, *Eczacı Yarbay Nâyzen Halil Can*, s. 108.

[7] Memduh Cumhur, *Halil Can Hoca*; Şehsuvaroğlu, *Eczacı Yarbay Nâyzen Halil Can*, s. 83.

[8] Emekli Yarbay Eczâcı Neyzen Halil Can (Kendi ağzından hâl tercemesi).

[9] Emekli Yarbay Eczâcı Neyzen Halil Can (Kendi ağzından hâl tercemesi).

[10] Ethem R. Üngör, "Bir Neyzenbaşı ki...", Şehsuvaroğlu, *Eczacı Yarbay Nâyzen Halil Can*, s. 105-106.

[11] Emekli Yarbay Eczâcı Neyzen Halil Can (Kendi ağzından hâl tercemesi).

[12] Haksever, Ahmet Cahit, *Ahmet Remzi Akyürek*, http://www.semazen.net/sp.php?id=210&page_id=1&menu_ id= id19, 06.11.2008.

[13] Emekli Yarbay Eczâcı Neyzen Halil Can (Kendi ağzından hâl tercemesi).

[14] Sakıp Arıkan, *Nâyzen, Derviş Halil Can El-Mevlevî,* Kırk Mevlûdu nedeniyle yapılan konuşmalar, Şehsuvaroğlu, *Eczacı Yarbay Nâyzen Halil Can*, s. 70.

[15] Ethem R. Üngör, "Bir Neyzenbaşı ki...", Şehsuvaroğlu, *Eczacı Yarbay Nâyzen Halil Can*, s. 109.

[16] Selâmi Bertuğ, "Kaybolan Bir Kıymet"*, Mûsiki Mecmuası Halil Can Özel Sayısı*, Şehsuvaroğlu, *Eczacı Yarbay Nâyzen Halil Can*, s. 79.

[17] Sadedin Heper, "Bir Kıymet Daha Gitti"*, Mûsiki Mecmuası Halil Can Özel Sayısı*, Şehsuvaroğlu, *Eczacı Yarbay Nâyzen Halil Can*, s. 94.

[18] Sadedin Heper, "Bir Kıymet Daha Gitti"*, Mûsiki Mecmuası Halil Can Özel Sayısı*, Şehsuvaroğlu, *Eczacı Yarbay Nâyzen Halil Can*, s. 94.

[19] Selâmi Bertuğ, "Kaybolan Bir Kıymet"*, Mûsiki Mecmuası Halil Can Özel Sayısı*, Şehsuvaroğlu, *Eczacı Yarbay Nâyzen Halil Can*, s. 79.

[20] Sadedin Heper, "Bir Kıymet Daha Gitti", Şehsuvaroğlu, *Eczacı Yarbay Nâyzen Halil Can*, s. 94-95.

[21] Bertuğ, "Kaybolan Bir Kıymet"*,* Şehsuvaroğlu, *Eczacı Yarbay Nâyzen Halil Can*, s. 80.

[22] Heper, "Bir Kıymet Daha Gitti", Şehsuvaroğlu, *Eczacı Yarbay Nâyzen Halil Can*, s. 95.

[23] Bertuğ, "Kaybolan Bir Kıymet"*,* Şehsuvaroğlu, *Eczacı Yarbay Nâyzen Halil Can*, s. 79.

[24] Orhan Nasuhioğlu, "Halil Can'ı Anarken", *Sabah Gazetesi,* 05.06.1973, İstanbul; Şehsuvaroğlu, *Eczacı Yarbay Nâyzen Halil Can*, s. 101.

[25] Sabahattin Volkan, "Halil Can'ı Anarken", *Mûsiki Mecmuası Halil Can Özel Sayısı*, Şehsuvaroğlu, *Eczacı Yarbay Nâyzen Halil Can*, s. 115.

[26] Emekli Yarbay Eczâcı Neyzen Halil Can (Kendi ağzından hâl tercemesi).

[27] Emekli Yarbay Eczâcı Neyzen Halil Can (Kendi ağzından hâl tercemesi).

[28] Üngör, "Bir Neyzenbaşı ki...", Şehsuvaroğlu, *Eczacı Yarbay Nâyzen Halil Can*, s. 108.

[29] Sabahattin Volkan, "Halil Can'ı Anarken", Şehsuvaroğlu, *Eczacı Yarbay Nâyzen Halil Can*, s. 114-115.

[30] Memduh Cumhur, *Halil Can Hoca*, Şehsuvaroğlu, *Eczacı Yarbay Nâyzen Halil Can*, s. 83.

[31] İ. Semahaddin Cem, *Gider Olduk Dostumuza,* Şehsuvaroğlu, *Eczacı Yarbay Nâyzen Halil Can*, s. 82.

[32] Kemâl Edîb Kürkçüoğlu, *Önsöz Yazısı*, Şehsuvaroğlu, *Eczacı Yarbay Nâyzen Halil Can*, s. 4.

[33] Arif Nihat Asya, "Halil Can", *Türk Edebiyatı*, Mayıs 1974, Şehsuvaroğlu, *Eczacı Yarbay Nâyzen Halil Can*, s. 78.

[34] Mustafa Tatçı, "Ser-Neyzen Halil Can'ın Kendi Dilinden Hayatı ve Kemal Edib Kürkçüoğlu'nun Neyzen Can'ın Vefatına Düşürdüğü Bir Tarih Manzumesi," s.73.